

**A DIALÓGUS FORMÁI A MAGYAR RÉGISÉGBEN
(1450–1750)**

Tudományos konferencia

Kolozsvár, 2018. május 3–5.

A KONFERENCIÁT RENDEZI

a Babeş-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Bölcsészettudományi Karának Magyar Irodalomtudományi Intézete (Res Litteraria Transylvaniae Vetus Irodalom- és Művelődéstörténeti Műhely),

a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpontjának Irodalomtudományi Intézete (MTA BTK ITI),

a Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Akadémiai Bizottsága (KAB),

a RefoRC nemzetközi konzorcium

együttműködve

a Debreceni Egyetem (DE),

az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE, Budapest),

a Károli Gáspár Református Egyetem (KRE, Budapest),

a Miskolci Egyetem (ME, Miskolc),

a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE, Budapest),

a Pécsi Tudományegyetem (PTE) és

a Szegedi Tudományegyetem (SZTE)

bölcsészettudományi karainak régi magyar irodalomtörténeti műhelyeivel (intézeteivel, tanszékeivel, doktori programjaival, kutatócsoportjaival)

ELŐKÉSZÍTŐ BIZOTTSÁG

Gábor Csilla (BBTE), elnök
Kecskeméti Gábor (MTA BTK ITI), társelnök
Tóth Zsombor (MTA BTK ITI), tudományos titkár
Farmati Anna (BBTE), szervezőtitkár
Ács Pál (MTA BTK ITI), szervezőtitkár

Bitskey István (Debrecen, DE)
Font Zsuzsanna (Szeged, SZTE)
Hargittay Emil (Budapest, PPKE)
Imre Mihály (Debrecen, DE)
Jankovits László (Pécs, PTE)
Kiss Farkas Gábor (Budapest, ELTE)
Szabó András (Budapest, KRE)
Kecskeméti Gábor (Miskolc, ME)

A KONFERENCIA HELYSZÍNEI

2018. május 3. délelőtt: a BBTE főépületének Aula Magna terme (Farkas / Kogălniceanu u. 1.)
2018. május 3. délután – május 5.: a BBTE Bölcsészettudományi Karának Brassai és Eminescu terme (Horea u. 31.)

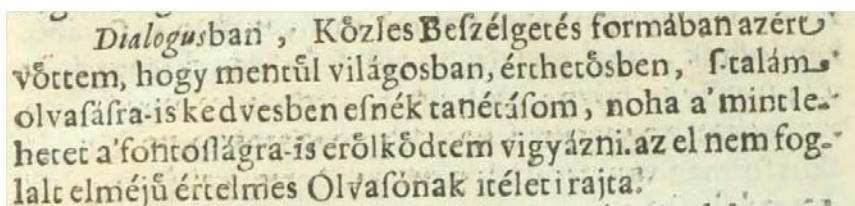
HELYSZÍNI REGISZTRÁCIÓ

2018. május 3-án 8–9 óra között

2018. május 4-én és 5-én 8,30 és 9 óra között

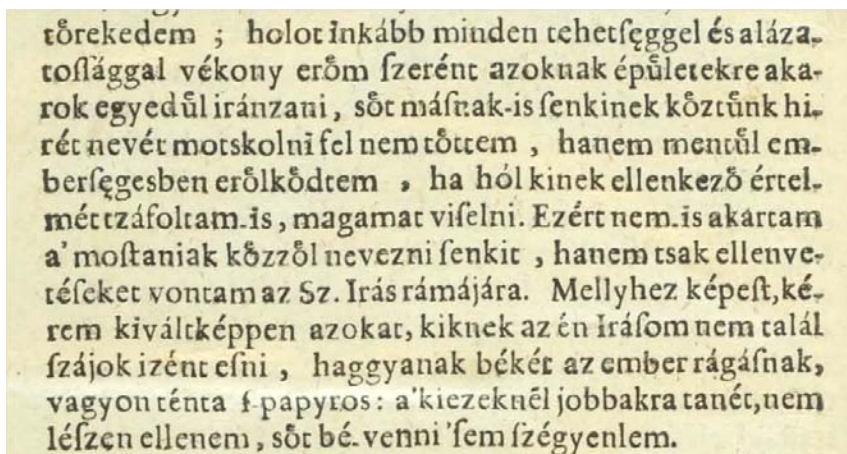
KÖNYVÁRUSÍTÁS

az előadótermek előtti térben május 3-án és 4-én

Dialogusban, Közles Beszélgetés formában azért
vöttem, hogy mentül világosban, érthetősben, f. talám
olvasásra-is kedvesben esnék tanításom, noha a' mint le-
hetet a' fontosságra-is erőlködtem vigyázni. az el nem fog-
lalt elméjű értelmies Olvasónak itélet irajta.

(Medgyesi Pál, *Dialogus Politico-ecclesiasticus*, Bártfa, 1650, Praefatio)

tőrekedem ; holot inkább minden tehetséggel és aláz-
toslással vékony erőm szerént azoknak épületekre aka-
rok egyedül iránzani, sőt másnak-is senkinek köztünk hi-
rét nevét motkolni fel nem töttem , hanem mentül em-
berfegyben erőlködtem , ha hól kinek ellenkező értel-
mértzáfoltam is, magamat viselni. Ezért nem is akartam
a' mostaniak közzől nevezni senkit , hanem csak ellenve-
téteket vontam az Sz. Irás rámájára. Mellyhez képest, ké-
rem kiváltképpen azokat, kiknek az én Irásom nem talál
szájok izént esni , haggyanak békét az ember rágásnak,
vagyonténta f. papyros: a' kizekznél jobbakra tanét, nem
lészen ellenem, sőt bé. venni sem szégyenlem.

(Medgyesi Pál, *Dialogus Politico-ecclesiasticus*, Bártfa, 1650, Praefatio)

En is, ettől a' szeretettől viseltetvén, és
Lelki Páfztorságomnak kötelelségével kén-
szerítettvén, éz Irásotskával, segítõ kezemet
akarám nyújtani azok vezetésére, kik út-ki-
vül bolyonganak. Es mivel a' fok olvasáfra,
sem a' szorgalmatoskodó gondos emberek
nem érkeznek, sem a' restek nem igyekeznek;
által-útat mutatok, mellyen akár-mely egy-
ügyü, könnyen fel-talállya az Igazságot,
minden vizsálkodo egyenetlenségekben.
Mert a' Keresztyénségben, alég ha minden
versengés csak azon nem fordúl-meg, hogy
meg-értsük, mellyik az Isten igéje, és mint
mennyünk végére ennek igaz magyarázat-
tyának. holott a' veszekedés, majd csak abban
vagyon, hogy, ki egy-képpen, ki más-képpen
fejtegeti az Isten igéjét. Azért, ha oly csalat-
koz-

(Pázmány Péter, *Az Sz. Irasrul es az Anyaszentegyházrul két rövid könyvecskék*, Bécs,
1626, A' kerestyen olvasanak, Istentül Sz. Lelket kívánok)

Csütörtök, május 3.

Május 3., csütörtök

Aula Magna (Farkas / M. Kogălniceanu utca 1.)

8,00–9,00 Regisztráció

9,00–9,45 Megnyitó

Soós Anna (BBTE, Kolozsvár, tagozatvezető rektorhelyettes)

Kecskeméti Gábor (MTA, BTK, Budapest, intézetigazgató)

T. Szabó Levente (BBTE, BTK, Kolozsvár, tagozatvezető dékánhelyettes)

Berszán István (BBTE, BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet, Kolozsvár, intézetigazgató)

Gábor Csilla (BBTE, BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet, Kolozsvár, a szervezőbizottság elnöke)

Fellép a Kolozsvári Kamarakórus, vezényel Windhager-Geréd Erzsébet

ELNÖK: Gábor Csilla

9,45–10,25 Kecskeméti Gábor (MTA, BTK, Budapest): *Dialógus a régiségben – dialógus a régiségről*

10,25–10,35 Vita

10,35–10,50 Szünet

Csütörtök, május 3.

ELNÖK: Kecskeméti Gábor

10,50–11,20 Gábor Csilla (BBTE, BTK, Kolozsvár):

„Dialógus” Istenről – figyelem(hiány) és argumentáció a kora újkori hitvitában

11,20–11,40 Hargittay Emil (PPKE, BTK, Budapest):

Egy megkésett „dialógus”: Pázmány Péter Kalauza és Pósházi János Igazság istájpja

11,40–12,00 Ajkay Alinka (PPKE, BTK, Budapest):

„Morgók nyelveskedése” – Pázmány és a nyugat-dunántúli evangélikusok

12,00–12,15 Vita

12,15–12,40 A Klaniczay-díj átadása

12,40–15,00 Ebédszünet

Marianum, Eminescu terem (Horea u. 31.)

ELNÖK: Ács Pál

15,00–15,20 Szabó András (KRE, BTK, Budapest):

A wittenbergi magyar coetus tagjainak disputációi

15,20–15,40 Lázár István Dávid (MTA-SZTE Antikvitás és Reneszánsz Kutatócsoport):

Marsus vadkan pannon földön. Marcus Pitačić és Beregszászi Péter vitája(?)

Csütörtök, május 3.

15,40–16,00 Szelestei Nagy László (PPKE, BTK, Budapest):
*Prédikálás Pozsonyban az 1620-as években: Szószék és hitvita
Pázmány Péter környezetében*

16,00–16,20 Petrőczy Éva (KRE, BTK, Budapest):
*Zsurnalizmus és poézis – Medgyesi Pál Dialogusának stilisztikai
rétegei*

16,20–16,35 Vita

16,35–16,50 Szünet

ELNÖK: Szelestei Nagy László

16,50–17,10 Imre Mihály (DE, BTK, Debrecen):
*A dialogicitás szerepe Melius Juhász Péter bibliafordításának
margináliáiban*

17,10–17,30 Bartók István (MTA, BTK, Budapest):
*Egy dialógusforma az oktatásban: a katekétikus módszer. Példák a
magyar régiség praeceptum-irodalmából*

17,30–17,50 Dukkon Ágnes (ELTE, BTK):
*Az oktató dialógus a XVII. századi „tudós” kalendáriumokban (a
Frölich-naptárak és a Calendarium Tyrnaviense példái nyomán)*

17,50–18,10 Egyed Emese (BBTE, BTK, Kolozsvár):
Beszélgetés szöveggel, olvasóval. Székely László fordítói habitusa

18,10–18,25 Vita

Csütörtök, május 3.

**19,15–19,45 Majorossy Kinga (Bécs) orgonakoncertje,
Piarista templom (Egyetem / Universităţii u. 5.)**

**20,00–22,00 fogadás: Egyetemiék Háza, Piramis vendéglő
(Emmanuel de Martonne u. 1.)**

K E R D E S.

Kichoda az igaz keresztény?

F E L E L E S.

Ki a keresztfeleg nec felegfeget fel
vegen, Iesus Christufnac, igaz
Istennec es ighaz ember nec iduof-
feleg twdomanyat kozonfeleg ke-
restyen anyafent egyhazba walya,
es femminemu tudományokhoz,
auag

Csütörtök, május 3.

auag' velekedesekhez nem raghasz-
kodic ollyakhoz, kyc Anyaßenteg-
haznac értelmetül ideghenec wolna-
nac.

HANY DOLGHOT KEL,

â kereßtyen ember nec leg elôßer
megh tanulni?

Ot dolghot.

MELYEC AZOC?

Hit, Remenfegh, Szeretet, Anya-
ßenteghaznac ßentfeghi, es â kereß-
tyeni ighassagnac tyßtei.

(Telegdi Miklós, *Az keresztyenseg nec fundamentomiroi
valo rövid keonywechke*, Bécs, 1562.)

Péntek, május 4.

Május 4., péntek, Marianum (Horea u. 31.)

Eminescu terem

ELNÖK: Tóth Zsombor

9,00–9,40 Bene Sándor (MTA, BTK, Budapest): *A dialógus helye. Műfaj és periodizáció a régi magyar politikai irodalomban*

9,40–9,50 Vita

9,50–10,00 Szünet

ELNÖK: Szörényi László

10,00–10,20 Lauf Judit (MTA–OSZK, Res Libraria Hungariae Kutatócsoport, Budapest): *Dialóguspontok egy kutató és egy korai nyelvemlék között*

10,20–10,40 Korondi Ágnes (MTA–OSZK, Res Libraria Hungariae Kutatócsoport, Budapest): *Párbeszéd a passióról: az Apor-kódex Pszeudo-Anzelm dialógusa és kelet-közép-európai rokonai*

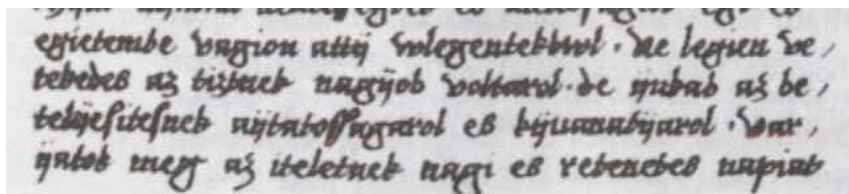
10,40–11,00 Farmati Anna (BBTE, BTK, Kolozsvár): *Saját lelkével. Középkori (ferences) lelkitükrök*

11,00–11,20 Kiss Farkas Gábor (ELTE, BTK, Budapest): *Valentin Eck bártfai dialógusai: az egyéni és közerkölcs forrásai Cicerótól az egyházjogig*

11,20–11,35 Vita

11,35–11,50 Szünet

Péntek, május 4.

egyikembe Virginia attij volgentebbit. de legien de
tebedes az tiztuek nagyobb voltairól. de nyab az be
teljesitesnek nyitatossgarol es bizonyosnyarol. Vm
nyabot meg az iteletnek nagy es rebenebel uspiab

(VIRGINIA-KÓDEX, XVI. század eleje, 90r.)

Péntek, május 4.

Brassai terem

ELNÖK: Hargittay Emil

11,50–12,10 Bajáki Rita (MTA–PPKE BILK, Budapest):
Dialógus az imakönyvekben – a hitbéli vitákon történő felülemelkedés ünnepi pillanatai

12,10–12,30 Balázs Aletta-Júlia (BBTE, BTK, Kolozsvár):
Emblémák és 17–18. századi kegyességi szövegek kapcsolata

12,30–12,50 Orbán Áron (MTA-ELTE Humanizmus Kelet-Közép-Európában kutatócsoport):
Adalékok Batthyány (III.) Boldizsár könyvtárához

12,50–13,00 Vita

13,30–20,00 kirándulás

Péntek, május 4.

Eminescu terem

ELNÖK: Egyed Emese

11,50–12,10 Förköli Gábor (ELTE, BTK, Budapest):

Lapszéli dialógus Enyedi György és Milotai Nyilas István között

12,10–12,30 Báthory Orsolya (MTA–PPKE BILK, Budapest):

Egy széljegyzet margójára – Pázmány javítása és annak utóélete a Peniculus papporumban, avagy a szerző dialógusa önmagával

12,30–12,50 Balla Lóránt (Bartók Béla Elméleti Líceum, Temesvár):

A margináliák tartalma, típusa és funkciója Csete István kéziratos prédikációiban: változik-e a kézirat margináliáinak szerepe kiadás/közvetítés előtt?

12,50–13,00 Vita

Szombat, május 5.

Május 5., szombat, Marianum (Horea u. 31.)

Brassai terem

ELNÖK: Farmati Anna

9,00–9,20 Majorossy Imre (PPKE, BTK, Budapest):
„Fejtse meg nekem ezeket”. Dialógus a jövővel: a végzetes madáracsata motívuma Kriemhild álmában és Balassi Aenigmájában

9,20–9,40 Maróthy Szilvia (ELTE, BTK, Budapest):
Sétáló, futósó, szerelmes és őrjöngő elmék

9,40–10,00 Székely Örs (BBTE, BTK, Kolozsvár):
Az örökkévalóság ökonómiái

10,00–10,20 Laczházi Gyula (ELTE, BTK, Budapest):
Petrőczy Kata Szidónia és a kora újkori líra dialogikussága

10,20–10,40 Vita

10,40–11,00 Szünet

Szombat, május 5.

Eminescu terem

ELNÖK: Bene Sándor

9,00–9,20 Petneházi Gábor (MTA, BTK, Budapest):

A dialógus esélyei. Kovacsóczy Farkas, Paolo Paruta és az államformák

9,20–9,40 Hörcher Ferenc (MTA, BTK, Budapest):

A politikai konfliktusok kezelésének technikái a kora modern városi magisztrátusokban

9,40–10,00 Kasza Péter (SZTE, BTK, Szeged):

„Párhuzamos történetek”. Johannes Heroldt dialógusa az 1556. évi dél-dunántúli hadjáratról

10,00–10,20 Simon József (SZTE, BTK, Szeged):

Teodícea-gondolat és eredendő bűn dialógusa Bethlen Miklós Önéletírásának Elöljáró beszédében

10,20–10,40 Vita

Szombat, május 5.

Brassai terem

ELNÖK: Imre Mihály

11,00–11,20 Domokos Zsófia (BBTE, BTK, Kolozsvár):
*„Magamtól ezt így gondolom meg...” Fejedelem- és követtükör
Borsos Tamás, Bethlen Gábor portai küldöttének irataiban*

11,20–11,40 Gyulai Éva (ME, BTK, Miskolc):
*Verancsics Antal öccsével, Mihállyal folytatott dialógusa 1553. évi
konstantinápolyi útjáról és követségéről*

11,40–12,00 Köllő Zsófia (Erdélyi Tankönyvtanács, Csíkszereda):
*Meddig versenyképes a Nádasdy-Mausoleum történelem-
szemlélete?*

12,00–12,20 Bóné Éva (Zilahi Református Wesselényi Kollégium):
*„Istennek igazán való ditsöittetese” – dialógus Istenről Geleji
Katona István prédikációiban*

12,20–12,40 Vita

12,40–14,40 Ebédszünet

Szombat, május 5.

Eminescu terem

ELNÖK: Lázár István

11,00–11,20 Bácsi Enikő (ELTE, BTK, Budapest):

16–18. századi levelekben szereplő kérések módszertani megközelíthetőségei, problémái

11,20–11,40 Kovács Eszter (SZTE, BTK, Szeged):

A magány dialógusa. Mikes Kelemen: Törökországi levelek

11,40–12,00 Luffy Katalin (Központi Egyetemi Könyvtár, Kolozsvár):

Nyilvános és magános beszélgetés: Alvinczi Péter ítélmester leveleskönyve bécsi követjárása idejéből (1692–1693)

12,00–12,20 Lengyel Réka (MTA, BTK, Budapest): *Kiszólni a könyvből. Szerzői ajánlások és előszavak a 18. század első felének irodalmában*

12,20–12,40 Vita

Szombat, május 5.

Brassai terem

ELNÖK: Szabó András

14,40–15,00 Vincze Eszter Beáta (BBTE, BTK, Kolozsvár):
A hitvita műfaja, „eszköztára” és ennek megjelenése Pázmány Péter Kalauzában valamint Komáromi Csipkés György Pápistaság újságában

15,00–15,20 Kovács Kinga Tünde (BBTE, BTK, Kolozsvár):
Keresztúri Bíró Pál hitoktatói munkásságának megnyilvánulása az általa megírt katekizmus szövegében

15,20–15,40 Székely Gábor (ELTE, BTK, Budapest):
Dialógus és disputa. Felekezeti viszony Telek József kecskeméti prédikációiban

15,40–15,55 Vita

15,55–16,10 Összegzés, zárszó, a 2019-es pécsi konferencia bejelentése (Gábor Csilla, Tóth Zsombor, Jankovits László)

18,00 Zárófogadás (Agape étterem, Szentegyház / Iuliu Maniu u. 6.)

Szombat, május 5.

Eminescu terem

ELNÖK: Bartók István

14,40–15,00 Koltai Kornélia (ELTE, BTK, Budapest):

Bibliai és posztbiblikus nyelvi rétegek dialógusa (egymásra gyakorolt hatása) a magyar peregrinusok 17. századi héber nyelvű üdvözlőverseiben

15,00–15,20 Juhász Szandra (PPKE, BTK, Budapest):

Dialógusok a héber nyelvű köszöntőversekben

15,20–15,40 Fazekas Sándor (Kaposvári Egyetem, PK, Kaposvár):

Adalékok a Fejedelmeknek serkentő órája értelmezéséhez

15,40–15,55 Vita

1. Hazugság az, még penig Szentírással és jó okossággal ellenkező hazugság, hogy az emberek holtok után a poklon és Menyországon kívül, más valamely köz helyre menének vagy mehetnének; Mert a' Szent írás valamikor az embereket erkölcsökrül, életekrül, és végekrül akarja leírni, s. meg. külömböztetni, mindenkor így veti őket egymással ellenben: hogy azok, 1. *Vagysák, vagy gonoszok;* 2. *Vagy hűvek vagy hitetlenek;* 3. *Vagy tágas úton vagy szoros úton járók;* 4. *Vagy testiek vagy lelkiek,* &c. Lásd ezekrül *Luc: 16* a' Gazdagrül és Lázártrül, *Matth: 7. v. 13. Matth: 23. v. 32. Job: 5. v. 29. Rom: 8. v. 5. &c.*
2. Hazugság hogy a' Szent írás két útnál többet tanítván. Az igaz vallású Ecclesia sem hitt többet a' kettőnél. A' mint Agofton Doctor-is bizonyítja, *Tract: 124. in Johan: így szólván: Easdem sibi divinitus predicatas & commendatas novis Ecclesia: quarum una est in fide, altera in spacio, una in tempore peregrinationis, altera in aternitate mansionis; una in labore, altera in requie; Una in via altera in patria; Una in opere actionis, altera in mercede contemplationis; Confer. Rom: 8. v. 18. 2. Cor: 5. v. 10. 2. Cor: 5. v. 1. Extra duos hosce ordines (inquis Ephraim Tom: 1. de mans. beat.) alius non est ordo Mors uis: liquor autem (inq.) de altero quidem superno; de altero vero inferno. Et paulo post: Effugere gehennam, hoc ipsum est regnum caelorum ingredi, quemadmodum & ex eo excidere, est gehennam introire. Neque enim nos vestregiones Scriptura docuit. Certè; nam qui credit, transit de morte ad vitam, Job: 5. v. 24. Et à modo requiescunt à laboribus suis, qui in Domino moriuntur. Apoc: 14. 13.* Ezt tanítá Sámbar ellen *Greg: de Val. ut supra.*
3. Hazugság hogy az isten malafétyában ki-múlt lelkeknek fenn-maradote volna idős szerént való büntetélek: Melly hazugságának bé-pokróczozására citállya Sámbar, 2. *Reg: 22. v. 14.* A' hol csak egy vakarítás fiacsen arrül.
4. Hazug-

Nam Quod Dicitur Sámbar pihar

(Kézdivásárhelyi Matkó István, X, ut Tök, Könyvnek el-tépése avagy Banyasz Csakany, Patak, 1668, 385.)

Szervezőbizottság:

Dr. Gábor Csilla egyetemi tanár (BBTE, BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet)

Dr. Kecskeméti Gábor egyetemi tanár, intézetigazgató (ME, BTK – MTA, BTK, Irodalomtudományi Intézet)

Dr. Soós Anna egyetemi docens, rektorhelyettes (BBTE, Matematika és Informatika Kar, Magyar Matematika és Informatika Intézet)

Dr. Szabó Levente egyetemi docens, dékánhelyettes (BBTE, BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet)

Dr. Farmati Anna egyetemi adjunktus (BBTE, BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet)

Dr. Tóth Zsombor tudományos főmunkatárs (MTA, BTK, Irodalomtudományi Intézet – RefoRC, Budapest)

Dr. Ács Pál tudományos tanácsadó (Magyar Tudományos Akadémia, BTK, Irodalomtudományi Intézet, Budapest)

Dr. Szikszai Mária (MTA, Kolozsvári Akadémiai Bizottság)

Dimény Hajnalka (MTA, Kolozsvári Akadémiai Bizottság)

Bilibók Renáta programfelelős (Bolyai Társaság, Kolozsvár)

Lingvay Julianna magyar tagozati ügyintéző (BBTE, BTK)

Balázs Aletta-Júlia doktorandusz (BBTE, BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet)

Székely Örs doktorandusz (BBTE, BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet)

Kalauzaink a kiránduláson

Gál Zsófia (Korzo Egyesület, Kolozsvár)

Újvári Dorottya (Korzo Egyesület, Kolozsvár)

Önkéntesek, a BBTE egyetemi hallgatói:

Ambrus Arnold

Bilibók Karola

Birtalan Albert

Fechitã Lujza-Mária

György-Fazakas Noémi

Hatos Tímea

Izsák Noémi

Kánya Mária Magdolna

Kovács Péter

Kovács Péter Zoltán

Magyari Tímea

Nagy Anett

Nagy Emese Ingrid

Reznek Evelin

Szilágyi Andrea

Szombatfalvi Klára

Tasnádi István

Tóth Orsolya Barbara

Trinfa Johanna